

Gruppaziuns e cuminonzas religiosas (continuaziun)

Autor(en): **Sievi, Sep Fidel**

Objekttyp: **Article**

Zeitschrift: **Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)**

Band (Jahr): **72 (1987)**

Heft 28

PDF erstellt am: **10.07.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-881841>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Gruppaziuns e cuminonzas religiosas

(cuntinuaziun)

da sur Sep Fidel Sievi

II. Cuminonzas specialas

Ei dat gruppas da cartents ch'ei commembers schibein surtut dallas baselgias popularas evangelicas sco era da lur gruppa speciala. Ina participaziun en in liug sclauda buca quella en l'auter.

Talas «Cuminonzas specialas» ein p.ex.:

La «*Baselgia catolica-apostolica*». (Ei setracta cheu naturalmein buca dalla Baselgia roman-catolica ed era buca dalla gruppa «Baselgia neo-apostolica»)

All'entschatta dil 19avel tschentaner ei quella cuminonza seformada ell'Engheltiara. Edward Irving (1792–1834), in predicatur dalla Scozia, ei ensemen cun auters predicaturs staus alla testa da quei moviment che propagescha surtut il patratg che l'arrivada dil Cristus, il giuvenesendi, seigi damaneivel, gie stetti ual avon porta.

Ins pretenda igl uorden da 12 apostels sco Jesus sez ha giu duront ses onns dalla veta publica. Sco tierz ed impurtont punct vegn dau gronda peisa sin ils sogns sacraments.

La «Baselgia catolica-apostolica» dumbra oz ca. 70 000 commembers ed ei tenor activitad e diember plitost sin la via dalla sminuaziun.

Autras cuminonzas da quei gener ein: La cuminonza da Lorber, il moviment da Filadelfia, la societad dil Tempel ed ils schinumai Lorenzianers.

Nus lein cheu buca entrar pli lunsch en tut quellas gruppaziuns e distincziuns.

III. Sectas

Il num specific «secta» manegia cheu gruppaziuns religiosas cun qualitads tipicas e cuntegn characteristic per lur ductrina. Pli u meins tipic per tut las cuminonzas religiosas che nus numnein «sectas» ein ils suandonts puncts:

- Elecziun mo da certas verdads. Mo a certas scartiras dalla Bibla, surtut denton allas scartiras dil(s) fundatur(s) da quella gruppa vegn dau gronda, memia gronda peisa ed impurtonza. Decisiv ei cheu, schebein il cuntegn da quellas scartiras va a prau cun las ideas e pretensiuns gia formadas e fixadas avon tras ils auturs dil moviment.
- Ils commembers da quellas gruppas sesentan sco «elegi». Consequentamein ein ils «auters» quels avon porta, ils piars.
- Il moviment religius ha priu si'entschatta per ordinari tras revelaziuns specialas e singularas ch'il(s) fundatur(s) ha(n) retschiert per ordinari sin moda extraordinaria, visiunara.
- Tipic ei era in cert fanatissem. Ins ei tschaffaus e perschuadius da certas verdads (selecziunadas) e piarda savens la survesta digl entir, v.d. da l'entira revelaziun (cristiana). Ins ha era buca la mesira per igl impurtont ed il meins impurtont, per il primar ed il secundar. Quei cert fanatissem fa era prompts ils adherents d'impunder considerablas summas daners per «la caussa». Da cheu anora ei era da capir la curascha e savens gagliardia dils curriers da sectas, da quels che van da casa per casa.
- La damonda es-chatologica, vul dir il patratg dil giuvenessendi, stat per ordinari el center. Savens pretendan las sectas da saver (ualti) exact CU e CO la fin dil mund succedi. Consequentamein stat ins sut pressiu e tema.

Il plaid «secta» vegn dil latin «sequi», che vul dir «suandar», «persequitar»! Quei plaid ha la muntada: Suandar ina direcziun, ina scola, ina ductrina ni era ina partida. Da cheu anora, vul dir da siu origin anora, ha quei plaid tuttavia buca ina muntada negativa.

1) *La cuminonza dils Adventists (dil siatavel di)*

All'entschatta dil 19avel tschentaner ha ei dau schibein ell'Europa sco era ell'America differents moviments da resvegl. Svilups ed eveniments ella societad humana da gliez temps han caschunau tals moviments religius. Quels ein vegni purtai dalla bial'entschatta enneu tras patratgs, calculaziuns e fixaziuns dil giuvenessendi.

La historia dils Adventists entscheiva cun il farmer american William Miller (1782–1849). Il moviment apocaliptic ch'el ha instradau ei l'emprima fasa digl Adventissem. Igl onn 1816 succeda sia gronda conversiun, nua ch'el, aschia pretenda el sez, s'entaupa cun «Jesus, siu amitg e sulet agid». El fa part dalla cuminonza evangelica dils Baptists. Da siu

persei sefatschenta Miller intensivamein cun la Bibla, denton senza se-consultar en commentaris ni litteratura dil fatg.

La clav per far ses quens profetics, surtut dil giuvenessendi, anfla William Miller el cudisch profetic Daniel. Tenor sias calculaziuns veva Jesus da cumparer en gloria igl onn 1843. Duront ils onns 1833 tochen 1843 s'engascha Miller fetg intensivamein sco predicatur ed anfla buca mo numerus auditurs, mobein era giuvnals e successors.

Cu igl onn 1843 ei staus vargaus senza ch'ei schabegi enzatgei pli extraordinari ei la reacziun stada: consternaziun e depressiun. Adherents dil moviment emprovan d'anflar ora il sbagl ella calculaziun e fixeschan puspei in datum, ils 12 d'october 1844. – Suentar quei datum ein las reacziuns stadas semeglientas. Biars volvan il dies, buca mo agl entir moviment, mobein era a tutta cardientscha. Auters vesan en tut in agir da sura: Dieus sez metta ils ses sin l'emprova per ch'els secumprovien.

Gl'entir moviment entscheiva a sesparter en pliras gruppaziuns e partidas. Dallas 5 gruppas pli grondas han ils schinumnai «Sabbatists», ni «Adventists dil siatavel di» la pli gronda impurtonza. Ina persunalitad ch'ha promoviu quella gruppa ei surtut stada la dunna Ellen Gould Harman-White (1827–1915). Tras sias visiuns ha ella affirmau e rinforzau la cardientscha dils Adventists. Da quei temps ei era naschiu ord lur activitad il spért missiunaric, v.d. la perschasiun d'esser clamaus e tarmess el mund per propagar la ductrina. Quella propaganda daventa lu pli e pli activa entras cudischs e scartiras. Igl onn 1874 ei gl'emprem missiunari-predicatur, J.N. Andrews, vegnius ell'Europa, a Basilea. Da Basilea anora ei il moviment dils «Adventists dil siatavel di» sederasaus, surtut en Tiaratudestga. Ins ha erigiu plirs centers, casas edituras, casas da tgira e loghens d'informaziun.

Tenor lur atgnas indicaziuns lavuran ils Adventists actualmein en rondond 195 tiaras. Ins dumbra ca. dus milliuns commembers. Quella cefra cumpeggia denton mo ils carschi-battegiai. Ins daventa gie commember entras il batten, e battegiai vegnan mo carschi, negins affons.

La ductrina dils Adventists (dil siatavel di) enconuscha buca in «credo» fixau. Ins punctuescha la cardientscha che vegn vivida, praticada ellas cuminonzas. Naturalmein dat ei era certs principis da cardientscha, ver 22 tals artechels.

- Da quels ein ils pli impurtonts:
- La sontga Scartira vala sco suletta directiva per veta e cardientscha.
 - La cardientscha el Diu trinitar.

- Jesus Cristus ei igl intercessur dils cartents; cun sia vegnida vegn el ad ereger il reginavel da Diu e clamar ils elegi en quei reginavel.
- La veglia da Diu san ins enconuscher en siu plaid, surtut els 10 condaments. Cheu ei era cunteniu, el quart condament (!), l'observaziun dil siatavel di da l'jamna sco sabbat.
- Ils cartents duein en lur moda da viver s'adattar a lur magister divin. Els ein obligai da s'abstener da bubrondas enivrontas, da tubac e tisis enivronts.
- Mintga cartent duei annunziar la nuvia da dil salit.
- Ils segns dil temps ein clars: La vegnida dil Cristus ei damaneivel. Dieus offerescha aunc ina davosa gada sia grazia sco ultima caschun da seconverter.
- El tetel dalla cuminonza: «Adventists dil siatavel di», vesan ins il punct decisiv dalla ducrina: Il confess dil sabbat sco siatavel di da l'jamna (e di da l'arrivada dil Cristus)

2) *La Baselgia da Jesus Cristus dils sogns dils davos dis = ils Mormons*

Ils Mormons ein perschua di che lur cuminonza da cardientscha ei la suletta ch'ei seformada da sesezza anora, buca tras ina separaziun d'in'otra cuminonza gia existenta. La Baselgia «Mormon» exista, tenor lur meini, sin fundament d'in clom ed agir tut special e direct da Diu sez. Dieus seigi mo sesurvius d'in giuven American cun num Joseph Smith (1805–1844). Quel ha sentiu il clom sco «profet» per ereger danovamein la Baselgia primara. Cun 15 onns, duront ch'el urava en in uaul damaneivel da Manchester, el stat da New York, ha el giu ina visiun: Dieus sez ei s'avischinaus ad el, ensemen cun Jesus Cristus ed ha fatg da saver ch'ei seigi meglier da s'empatschar da neginas baselgias e cuminonzas religiusas existentas, pertgei lur ducrinas seigien «ovras da sgarschur en ses egls». Ad el, pia a Joseph Smith, vegni fatg da saver a dretg temps il ver evangeli. E quei ei lu era succediu ils 21 da settember 1823. In aungel, cul num Moroni, ei cumparius ed ha indicau in liug damaneivel da sia farma, sil crest Cumorah. Leu ha Joseph Smith, sco el pretenda sez, anflau plattas dad aur cun letras che descrivan la historia primara dalla America ed igl operar da Diu en quei continent. Smith ha survegniu igl avis da translatar quellas letras «egipzianas» (hieroglifas) cun duvrar «egliers da profet» ch'el veva medemamein retschiert. Suenter stentusa lavur duront 3 meins ein quels utensils, era las plattas dad aur, puspei svani dad el. Il resultat da quella visiun ei lu semussaus el «Cudisch Mor-

mon» che vala per ils Mormons sco sontga Scartira, a pèr cun il Veder ed il Niev Testament.

Cuort suenter ein Joseph Smith e siu cumpogn Oliver Cowdery vegni «ordinai sacerdots» tras s. Gion Battista ed ils apostels Pieder, Giachen e Gion. Igl onn 1838 ei la Baselgia mormonita vegnida fundada, puspei sin fundament da visiuns ed indicaziuns da sura. La nova cuminonza religiosa ha anflau biars adherents ed ei sederasada surtut els Stadis uni dall'America. Difficultads cun autoritads dalla politica e dertgira, persecuziuns e cumbats characteriseschan ils davos onns da l'activitad dil fundatur Smith. Suenter sia mort, – el ei vegnius assassinaus – han cumbats interns caschunau pliras separaziuns. Igl onn 1847 han ins fundau il marcau mormon Salt Lake City sco center religius e pli tard capitala dil stat Utah en USA.

La ducrina dils Mormons vul gidar ils carstgauns tier lur ventira schibein cheu sin tiara sco era leuvi ella perpetnadad. In grond optimissem para da characterisar quella entira ducrina. Ins ha in maletg da Diu zun antropomorf, q.v.d. Dieus ha «in tgierp da carn ed ossa, ch'ins sa palpar sco quel dil carstgaun» (cudisch da ducrina mormon). Dieus ch'ins numna «Elohim» ha in fegl, «Jehova», ch'ei identics cun Jesus Cristus.

Il carstgaun ei in spèrt cun carn ed ossa. El stat all'entschatta d'in grond svilup. «Sco il carstgaun ei, aschia fuva Dieus ina gada; sco Dieus ei, aschia sa il carstgaun daventar ina gada» (artechel da cardientscha, el Talmage).

Cristus ei quel che procurescha il progress dil carstgaun. El ha, cuort suenter sia levada, visitau ils pievels dall'America e fundau leu ina baselgia cun tut las verdads e las pussonzas. Cunquei che la Baselgia digl occident ha gia egl εμπrem tschentaner suenter Cristus bandunau la verdad da Jesus Cristus, ha ella piars pussonza e dretg d'existenza. En siu stagl stat la cuminonza da Mormon ch'ei fundada sin il cudisch Mormon e las revelaziuns ch'il profet Smith ha retschiert. Ad ella ei dada tutta pussonza e tut ils uffecis ella hierarchia.

Il carstgaun sa contonscher siu progress sch'el observa las 4 leschas digl evangeli: Cardientscha – penetienza – batten ed imposiziun dils mauns (creisma).

Ils vivents san sco representants dils morts prender acziuns religiusas, perfin il batten, sin sesez ed aschia procurar salit e spindrament per tals ch'eiin gia daditg morts. Talas ceremonias ein ligiadas stretgamein vid il «Tempel» e vegnan salvadas mo el secret.

Cun la noziun «Plaid dalla sabientscha» capeschian ils Mormons ina prescripziun speciala che Joseph Smith ha dau a sia cuminonza: Ella scamonda il gudiment d'alcohol, da tubac, da té e caffè. Ins pretenda era da restrenscher fetg il diever da carn.

Senza dubi han talas reglas procurau ch'ils Mormons valan per la pli sauna grappa els pievels dils Stadis Uni dall'America.

Remarcabel ei il fatg ch'ei ha, dapi la fundaziun da quella cuminonza, mai dau ina stagnaziun ni ina sminuaziun el diember dils commembers. Igl onn 1972 dumbrava la cuminonza dils Mormons treis milliuns commembers. – En Svizra quent'ins actualmein ch'ei detti rodund 5000 commembers dalla «Baselgia da Jesus Cristus dils sogns dils davos dis = dils Mormons».

(Cuntuaziun suonda)